

Федір Ткачик

д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Тарас Ткач

студент гр. ФФАМ-21,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

МОНІТОРИНГ ДИНАМІКИ ПОКАЗНИКІВ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У СТРУКТУРІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Для виконання своїх функцій держава повинна мати достатню фінансову базу. В Україні існує проблема формування адекватного обсягу доходів державного та місцевих бюджетів. Доходи бюджету є основою системи фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку країни та займають вагоме місце у формуванні бюджетних ресурсів держави.

На сьогоднішній день війна, розпочата російською федерацією в Україні, створила додаткові ризики для фінансової стійкості державного та місцевих бюджетів, і стала важливим фактором, який впливає на конкурентоспроможність територій країни.

Слід зазначити, що в умовах воєнного стану відбулися зміни бюджетного законодавства, які стосуються методів і способів управління публічними фінансами, в тому числі в контексті формування місцевих бюджетів. Спрощено процедуру бюджетного процесу на місцевому рівні та розширено повноваження як уряду, так і органів місцевого самоврядування щодо управління та використання бюджетних коштів [1].

Аналіз доходів місцевих бюджетів за різними джерелами з 2018 по 2023 роки вказує на їхній вплив на конкурентоспроможність та фінансову самостійність територій, нарощування фіскального потенціалу держави й територіальних громад.

Дослідження питомої ваги податкових надходжень у структурі місцевих бюджетів дало змогу виявити їхню фіскальну роль у контексті забезпечення завдань соціально-економічного розвитку України. Емпіричний підхід засвідчив певний нестабільний тренд в процесі формування бюджетних ресурсів в Україні за рахунок податків і зборів у 2018-2023 рр., суттєвий приріст було виявлено у 2023 році – в 2,9 рази по відношенню до попереднього звітного року, а також відзначимо колосальний приріст надходжень від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій.

На жаль, у 2022 році, через розпочату росією війну, загальний обсяг доходів місцевих бюджетів України знову знизився в 1,05 рази, а в 2020 році – в 1,19 рази. Водночас варто відмітити, що у 2022-2023 рр., незважаючи на кризові явища в економіці, податкові надходження не лише не зменшились але й показали приріст на 13% та 10% відповідно у порівнянні з попередніми періодами. Така тенденція свідчить про важливий вплив реформи

децентралізації, яка покращила фінансову автономію територій і збільшила ефективність діяльності місцевих й державних органів у адмініструванні податків. Також була відчутною підтримка Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій та донорських установ, надходження від яких до місцевих бюджетів України перевищили планові показники на 102,3%. Саме зовнішня підтримка України є на сьогодні важливою запорукою стійкості та розвитку регіонів, особливо в умовах воєнного стану [2].

За аналізований період спостерігається істотне збільшення частки податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів. Зокрема, у 2018 році частка надходжень податкових платежів до загальних доходів місцевих бюджетів становила 41,34%, в той час як у 2022 році цей показник зріс до 70,88%, а у 2023 році становив 66,58 %. Виявлена динаміка доводить помірну успішність реалізації податкових реформ та позитивний вплив цих змін на фінансову стійкість та самостійність місцевих бюджетів, незважаючи на загальну макроекономічну нестабільність [3, с. 67]. У регіональному аспекті динаміка відзначалася загальним позитивним значенням, за винятком Донецької, Запорізької, Луганської, Харківської та Херсонської областей, що можна спостерігати на рис. 1.

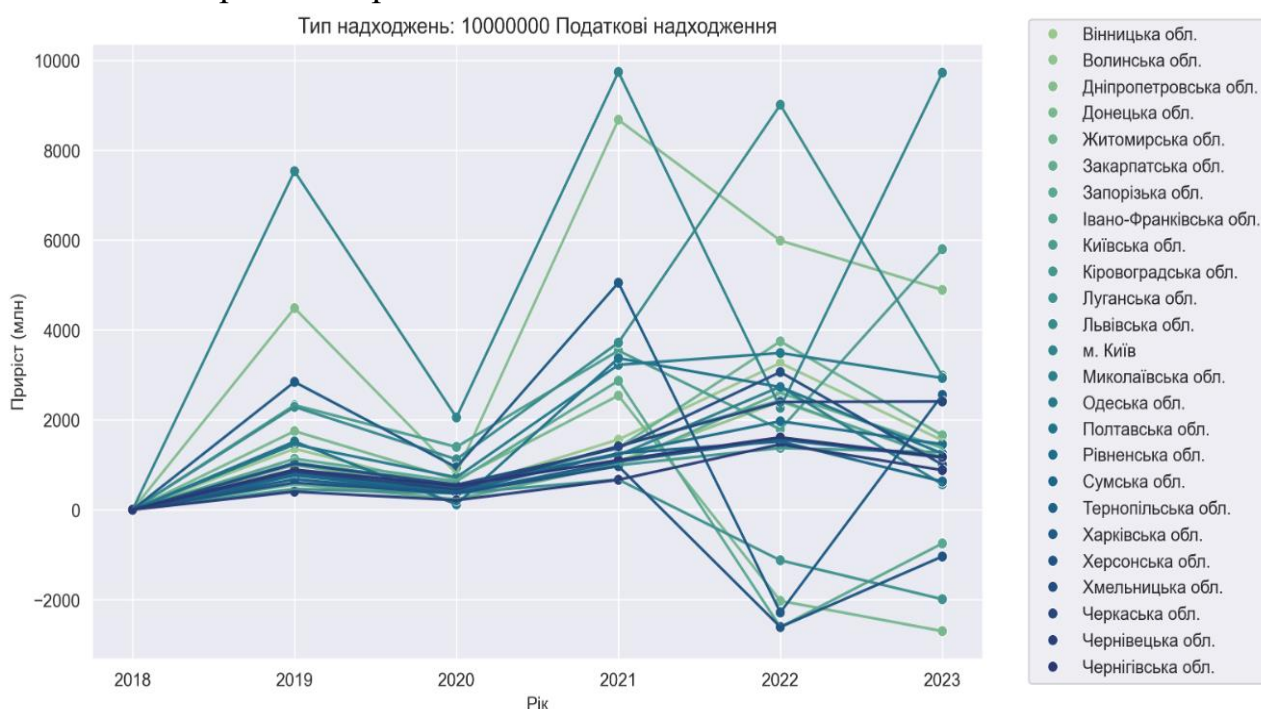

Рис. 1. Динаміка показників приросту податкових надходжень у структурі місцевих бюджетів в Україні, млн грн [2]

Відзначимо, що надходження місцевих податків та зборів також показують незначні коливання через єдиний податок. При цьому, показники надходжень місцевих податків та зборів у регіональному розрізі демонструють суттєві відмінності залежно від області. Так, регіони де чисельність населення зросла за рахунок ВПО та куди релокувався бізнес показали значний приріст

бюджетних ресурсів. Натомість в інших регіонах, зокрема тих, що зазнали суттєвого руйнівного впливу внаслідок військової агресії не спостерігається такий високий ріст, а навпаки ж від'ємний приріст даного виду надходжень [4].

Відтак є очевидним, що показники виконання бюджетів характеризують загальний соціально-економічний стан певної територіальної одиниці та її перспективи щодо подальшого розвитку. Доведено, що наявність достатніх податкових надходжень у місцевих бюджетах є свідченням того, що територіальна громада в змозі надавати якісні різноманітні послуги своїм жителям, започатковувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати відповідні умови для розвитку підприємництва та залучення інвестицій, реалізовувати програми розвитку місцевих громад та фінансувати заходи для покращення умов проживання та стимулювання міграційних процесів в умовах воєнного та повоєнного стану в Україні.

Список використаних джерел:

1. Марченко С. Про особливості складання проєктів місцевих бюджетів на 2023 р. URL: <https://ibuhgalter.net/articles/1102>
2. Державний веб-портал бюджету для громадян. Доходи. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
3. Krysovaty A., Desyatnyuk O., Tkachyk F. Theoretical Logos of Fiscal Decentralization in The Conditions of Permanent Transformation of Interbudgetary Relations. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2022. vol. 2 (43), p. 63–70.
4. Онищук І. Аналіз місцевих бюджетів за 2023 рік. Всеукраїнська асоціація ОТГ. 01.03.2024. URL: <https://hromady.org/analiz-miscevix-byudzhativ-za-2023-rik/#>